Hukuk Bölümü 2008/206 E., 2009/171 K.

"İçtihat Metni"

Tunceli-Mazgirt'te askeri görevi esnasında şoförü bulunduğu aracın kaza yapması üzerine, tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu 2 kişinin ölümüne, birden fazla kişinin yaralanmasına sebebiyet ve hizmette tekasülle harp malzemesinin mühimce hasarına sebebiyet vermek suçundan davacı hakkında dava açılmış; K.K.K. 8.Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi; 30.12.1999 gün ve E:1999/1293, K:1999/789 sayılı kararı ile, sanığın dava konusu araç kazasından sonra askerliğe elverişsiz hale geldiği ve askeri mahkemede yargılanmasını gerektiren ilginin kesildiğinden bahisle GÖREVSİZLİK ve TCK'nun 455/2. maddesi uyarınca yargılanabilmesi amacıyla dosyanın Tunceli-Mazgirt Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmesine ayrıca; olayda meydana gelen hazine zararının takibinin yapılabilmesi için ilgili belgelerin birer suretinin çıkarılarak kararın kesinleşmesini takiben Tunceli/Mazgirt Mal Müdürlüğüne gönderilmek üzere 8. Kolordu Komutanlığı Askeri Savcılığı'na TEVDİİNE karar vermiştir.

[Verilen görevsizlik kararı üzerine dosyanın gönderildiği Mazgirt Asliye Ceza Mahkemesi'nce; 18.09.2001 gün ve E:2000/9, K:2001/56 sayı ile, trafik kazasının gerçekleşmesinde vasıtanın ön lastiğinin patlaması neticesi yoldan çıktığı, vasıtanın sol ön lastiğinin patlaması olayının sonuç üzerinde 8/8 oranında etkili olduğu, sanık D. Ç.'in olayda kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilmiştir.]

01.05.2000 tarihinde kararın kesinleşmesi üzerine; 8. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi; Mazgirt/Tunceli Mal Müdürlüğü'ne yazdığı 01.05.2000 tarih, 1999/1293 Esas sayılı müzekkere ile, "Tedbirsizlik, dikkatsizlik sonucu iki kişinin ölümüne ve birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmak ve hizmette tekasülle harp malzemesinin mühimce hasarına sebebiyet vermek suçundan hakkında kamu davası açılan sanık D. Ç.'in yapılan yargılaması sonucunda MAHKEMEMİZİN GÖREVSİZLİĞİNE, meydana gelen 3.029.922.122. -TL. hazine zararının SAKLI TUTULMASINA karar verilmiş olup, dosya sureti Ek'te gönderilmiştir. Alındığının mahkememize bildirilmesini rica ederim." denilmiş ve dosya suretini göndermiştir.

Müzekkerenin alınmasından sonra Tunceli Valiliği/Mazgirt Mal Müdürlüğü, 29.06.2001 tarih, B.07.4.DEF. 4.62. 35. 00/ 162 sayı ile, Kocasinan/Kayseri Malmüdürlüğüne hitaben, " İlçeniz nüfusuna kayıtlı bulunan Süleyman oğlu 1978 doğumlu D. Ç. adına Elazığ 8 nci Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesince verilen 3.029.930.000. TL. hazine zararı kişi borçları hesabına alınmış olup, faiziyle birlikte ilgiliden tahsil edilerek buna ilişkin Saymanlıklar Arası İşlem Fişinin Saymanlığımıza gönderilmesini Arz ederim." konulu işlemi tesis etmiştir.

Davacı vekili dava dilekçesinde, trafik kazasında, Adli Tıp raporları ve Mahkeme kararı ile kusursuzluğu sabit olan müvekkili hakkında hizmette tekasül sebebiyle hazine zararının ödettirilmesi kararının hukuka aykırı olduğunu, müvekkiline bu suçlama ile ilgili hiçbir aşamada savunma hakkı tanınmadığını; Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu m.16'ya göre; "İstirdat ve tazminat davalarında yetki: Madde 16 - Suçlardan doğan istirdat ve tazminat davalarına kamu davaları ile birlikte askeri mahkemelerde bakılır./ Askeri savcılar Hazineye ilişkin zararlar, tespit ve iddianameye yazarak askeri mahkemelerde kovuşturmak ve dava etmekle yükümlüdürler./ Ancak, askeri mahkemelerde kamu davasının kovuşturulmasına imkan kalmayarak davanın adliye mahkemelerinde görülmesi gerektiği hallerde devlet hakları özel kanuna göre kovuşturulur." denildiğini; K.K.K. 8. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin kararında sadece "olayda meydana gelen hazine zararının takibinin yapılabilmesi için" dosya Askeri Savcılığa gönderildiği halde, sanki müvekkili hakkında Mahkemece hazine zararının tahsili yönünde bir karar verilmiş gibi işlem tesis edilmiş ve Tunceli- Mazgirt Mal Müdürlüğü'nce müvekkil hakkında 3.029.922.122.-TL hazine zararının faiziyle birlikte tahsili yönünde işlem başlatılmış olduğunu; yukarıda yazılı Kanunun 16. maddesinin bu gibi durumlar için, yani Askeri Mahkemelerce görevsizlik kararı verilen durumlarda Hazine zararının kovuşturulmasında özel kanun öngörmüş olduğunu; tespit edebildikleri bir özel kanun bulunmadığı, Tunceli-Mazgirt Mal Müdürlüğünde bir özel Kanuna göre işlem tesis edilmemiş olduğunu; Mahkeme kararında sanki müvekkili hakkında bir mahkumiyet hükmü varmış gibi işlem yapılarak müvekkile karşı takip başlatıldığını; Askeri Mahkeme kararında bir mahkumiyet kararı olmamasına rağmen, Mal Müdürlüğünün yetkisiz olarak, idari yargı prosedürüne aykırı bir şekilde işlem yapmış olduğunu; trafik kazasında kusursuz bulunarak beraat eden müvekkili hakkında Mal Müdürlüğünce, hizmette tekasülle harp malzemesinin mühimce hasarına neden olmak isnadıyla 3.029.922.122.-TL ceza verilmesi haksız ve hukuka aykırı olduğunu, K.K.K. 8. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi görevsizlik kararında sadece "olayda meydana gelen hazine zararının takibinin yapılabilmesi için" dosyayı Askeri Savcılığa gönderme kararının verilmiş olduğunu, Mahkemece hazine zararının tahsili yönünde ya da müvekkilinin cezalandırılması yönünde bir karar verilmediğini, bu nedenle temyize tabi bir kararın söz konusu olmadığını, ortada müvekkilinin cezalandırılması ya da hazine zararının ödettirilmesi yönünde bir Mahkeme kararı bulunmadığından, İdarenin hukuka aykırı bir işleminin söz konusu olacağını ileri sürerek; müvekkili hakkında, hizmette tekasülle harp malzemesinin mühimce hasarına neden olmak sebebiyle verilen haksız ve hukuka aykırı 3.029.922.122.-TL hazine zararının faiziyle Doğan Çelik hesabına borç kaydedilmesi ve ödettirilmesi hakkındaki Tunceli Valiliği-Mazgirt Mal Müdürlüğü'nün 29.06.2001 gün ve tarihli B.07.4.DEF.4.62.35.00/162 sayılı işlemin iptali istemiyle genel idari yargı yerinde dava açmıştır.

ELAZIĞ İDARE MAHKEMESİ; 25.08.2006 gün ve E:2004/468, K:2006/1086 sayı ile, davanın, davacının, Tunceli İli, Mazgirt İlçesinde askerlik görevini yapmakta iken, sevk ve idaresinde bulunan askeri araçla kaza yapması sonucu Hazine zararına neden olduğundan bahisle 3.029,92 YTL Hazine zararının istenilmesine ilişkin Mazgirt Malmüdürlüğü'nün 29.06.2001 tarih ve 162 sayılı işleminin iptali istemiyle açıldığı; Anayasa'nın 157. maddesinde, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesi olduğu; ancak askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartının aranmayacağının belirtildiği; 20.7.1972 tarih ve 1602 sayılı Yasa'nın 25.12.1981 tarih ve 2568 sayılı Yasa ile değişik 20. maddesinde de aynı hükmün yer aldığı, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin bir davaya bakabilmesi için dava konusu idari işlemin "asker kişiyi ilgilendirmesi" ve "askeri hizmete ilişkin bulunması" koşullarının birlikte gerçekleşmesinin gerektiği; 1602 sayılı Yasa'nın değişik 20. maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli bulunan veya hizmetten ayrılmış olan, subay, askeri memur, astsubay, askeri öğrenci, uzman jandarma çavuş, erbaş ve erler ile sivil memurların asker kişi sayıldığı; idari işlemin, görevli yargı yerinin tespiti yönünden "askeri hizmete ilişkin" olup olmadığının saptanabilmesi için işlemin konusuna bakılmasının gerektiği; eğer idari işlem askeri gereklere, askeri usul ve yönteme ve askeri hizmete göre tesis edilmiş ise bu işlemin askeri hizmete ilişkin olduğu; daha açık bir ifadeyle, askeri hizmete ilişkin idari işlemlerin; idarenin bir asker kişinin askeri yeterlik ve yeteneklerinin, tutum ve davranışlarının, askeri geçmişinin, asker kişi olmaktan kaynaklanan hak ve ödevlerinin; askerlik hizmetinin amacı, askeri görev yerlerinin özellikleri, askeri kural ve gerekler göz önünde tutularak değerlendirilmesi sonucunda tesis edilen işlemler olduğu, işlem, askeri olmayan bir makam tarafından tesis edilmiş olsa bile durumun değişmediği, menfaati ihlal edilen asker kişinin açtığı davanın Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görülmesinin gerektiği; bu nedenle, davacının 1602 sayılı Yasa'nın 20. maddesinde sayılan asker kişilerden olması ve dava konusu işlemin tesisinde davacının askeri geçmişi, asker kişi olmaktan kaynaklanan hak ve ödevleri, askerlik hizmetinin amacı, askeri görev yerlerinin özellikleri, askeri kural, gerek ve gelenekler yönlerinde bir değerlendirme yapılması veya bu işlemin yargısal denetimi sırasında da bu hususların dikkate alınması söz konusu olduğundan, 1602 sayılı Yasa'ya göre asker kişi sayılan davacıyı ilgilendiren ve askeri hizmetten kaynaklanan borç nedeniyle tesis olunan işlemin görüm ve çözümünde Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görevli bulunduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; bu karar kesinleşmiştir.

Davacı vekili, aynı istekle AYİM' de dava açmıştır.

ASKERİ YÜKSEK İDARE MAHKEMESİ ÜÇÜNCÜ DAİRESİ; 11.1.2007 gün ve E:2007/6, K:2007/45 sayı ile, dava dilekçesi ve ekindeki belgelerden davacının, Tunceli/Mazgirt'te askerlik görevine yapmakta iken, sevk ve idaresindeki askeri aracın kaza yapması sonucu meydana gelen 3.029,92 YTL zararının istenilmesine ilişkin Mazgirt Mal Müdürlüğünün 29.06.2001 tarihli işleminin iptali istemiyle Elazığ İdare Mahkemesinde dava açtığı, davanın Elazığ idare Mahkemesinin 25.08.2006 gün ve Esas No: 2004/468, KARAR NO: 2006/1086 sayılı kararı ile görev yönünden reddi üzerine aynı istemli işbu davanın açıldığının anlaşıldığı, AYİM Genel Sekreterliğinin 09.01.2007 tarih Gensek:2006/3726/İd.Ks. Sayılı yazısı ile dava konusunun Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görevine girmemesi nedeniyle davanın reddine karar verilmesi için dosyanın AYİM 3 ncü Daire Başkanlığına gönderildiği; AYİM' de açılan bir iptal davasının esastan incelenip sonuca bağlanabilmesi için öncelikle iptal davasının ön koşullarının var olup olmadığının ele alınacağı, iptal davasının ön koşullarından birisinin de görev koşulu olduğu, görev, kamu düzenine ilişkin olduğundan öncelikle AYİM'in görevli olup olmadığının tespit edilmesinin gerektiği; Anayasanın 157 nci ve AYİM Kanununun 20 nci maddeleri gereğince AYİM'in bir davaya bakabilmesi için dava konusu idari işlemin asker kişiyi ilgilendirmesi ve askeri hizmete ilişkin bulunmasının gerektiği; dava konusu uyuşmazlık incelendiğinde, davacının askerlik görevini yaptığı esnada sevk ve idaresindeki askeri aracın devrilmesi sonucu meydana gelen hazine zararının Mazgirt Mal Müdürlüğü tarafından davacıya ödettirilmesi amacıyla yapılan icra takibinin idari yargıda dava konusu yapılacak idari bir işlem olmadığı, sonuçlarını özel hukuk alanında doğuran bir özel hukuk işlemi olduğu, bu nedenle uyuşmazlığın askeri idari yargının görev alanında bulunmadığı, adli yargının görev alanında bulunduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; bu karar kesinleşmiştir.

Davacı vekili bu defa, aynı istekle adli yargı yerinde dava açmıştır.

TUNCELİ SULH HUKUK MAHKEMESİ; 7.5.2008 gün ve E:2007/52 sayı ile, davanın bütün aşamalarını özetledikten ve konuya ilişkin Mahkemelerin verdiği kararlara geniş olarak yer verdikten sonra; 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve işleyişi Hakkında Kanunun 19. maddesinden bahisle; Mahkemelerince de dava konusu uyuşmazlığın çözümü ile ilgili olarak, Elazığ İdare Mahkemesinin anılan kararındaki gerekçelerle Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görevli olduğu kanısına varıldığından ve davanın Mahkemelerine Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Daire Başkanlığının 11.01.2007 tarihli ve Gensek no; 2006/ 3726, Esas no: 2007/ 6, Karar no:2007/ 45 numaralı "Davanın Görev Yönünden Reddine" kararının ardından açıldığı; açıklanan nedenlerle Mahkemelerinin görevsiz, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin görevli olduğu kanısına varıldığından, dosyanın görevli yargı yerinin belirlenmesi amacı ile Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmesine; davanın incelenmesinin Uyuşmazlık Mahkemesince karar verinceye değin ertelenmesine karar vermiştir.

İNCELEME VE GEREKÇE :

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü'nün, Ahmet AKYALÇIN'ın Başkanlığında, Üyeler: Mustafa KICALIOĞLU, Mahmut BİLGEN, Turan KARAKAYA, Nüket YOKLAMACIOĞLU, Serdar AKSOY ve Coşkun GÜNGÖR'ün katılımlarıyla yapılan 06.07.2009 günlü toplantısında:

I- İLK İNCELEME : Dosya üzerinde 2247 sayılı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca yapılan incelemeye göre, Sulh Hukuk Mahkemesince anılan Yasanın 19. maddesinde öngörülen şekilde başvurulduğu, usule ilişkin herhangi bir noksanlık bulunmadığı anlaşıldığından, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Üçüncü Dairesi ile Tunceli Sulh Hukuk Mahkemesi arasında doğan görev uyuşmazlığının esasının incelenmesine oybirliği ile karar verildi.

II- ESASIN İNCELENMESİ : Raportör- Hakim Taşkın ÇELİK'in, davanın çözümünde genel idari yargının görevli olduğu yolundaki raporu ile dosyadaki belgeler okunduktan; ilgili Başsavcılarca görevlendirilen Yargıtay Cumhuriyet Savcısı Dr. İlknur ALTUNTAŞ ile AYİM Savcısı Murat GÜNDOĞAN'ın davada genel idari yargının görevli olduğu yolundaki yazılı ve sözlü açıklamaları da dinlendikten sonra GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Dava, Davacının, Tunceli İli, Mazgirt İlçesinde askerlik görevini yapmakta iken, sevk ve idaresinde bulunan askeri araçla kaza yapması sonucu Hazine zararına neden olduğundan bahisle 3.029,92 YTL Hazine zararının istenilmesine ilişkin Mazgirt Malmüdürlüğü'nün 29.06.2001 tarih ve 162 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun, "İstirdat ve tazminat davalarında yetki" başlıklı 16. maddesinde; " Suçlardan doğan istirdat ve tazminat davalarına kamu davaları ile birlikte askeri mahkemelerde bakılır.

Askeri savcılar Hazineye ilişkin zararları tesbit ve iddianameye yazarak askeri mahkemelerde kovuşturmak ve dava etmekle yükümlüdürler.

Ancak, askeri mahkemelerde kamu davasının kovuşturulmasına imkan kalmayarak davanın adliye mahkemelerinde görülmesi gerektiği hallerde Devlet hakları özel kanuna göre kovuşturulur." hükmüne yer verilmiştir.

İçtihatlarda ve doktrinde; askeri savcıların, Hazineye ilişkin zararları tespit ve iddianameye yazarak askeri mahkemelerde kovuşturmak ve dava etmekle yükümlü oldukları; suçlardan doğan istirdat ve tazminat davalarına ancak kamu davaları ile birlikte bakılabileceği; kamu davasının askeri mahkemede kovuşturulmasına imkan kalmayarak davanın adliye mahkemelerinde görülmesi gereken hallerde, Devlet haklarının korunması için 353 sayılı Kanunun 16. maddesinin son fıkrasında işaret edilen Kanunun ise "4353 sayılı Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takibi Usullerine ve Merkez ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanun" olduğu; askeri savcıların, dava dosyasından Hazine zararı ile ilgili evrakın tasdikli suretlerini bir dosya halinde hazırlatıp, hukuk mahkemesinde dava açılmasına imkan verecek şekilde ilgili maliye dairelerine gönderecekleri, ilgili maliye dairelerinin merkezde Muhakemat Müdürlüğü, diğer yerlerde defterdarlık veya mal müdürlükleri olduğu; ilgililer hakkında hukuk davası açılıp açılmayacağının bu yerlerce tayin ve takdir olunacağı; maddede yer alan "Hazineye ilişkin zarar" kavramının, devlete ait olan veya devlete ait sayılan mal varlığında meydana gelen ve haksız fiillerden doğan eksilmeleri ifade ettiği; suça bağlı olarak ortaya çıkan zararların askeri savcılar tarafından 353 sayılı Kanunun 16. maddesi gereğince hazine zararı olarak takip edilmesi, ceza davasının takibine olanak kalmayan durumlarda ise alacağın hazine avukatlarınca, hukuk mahkemelerinde dava açılması yoluyla takip ve tahsiline olanak sağlamak amacıyla dosya suretlerinin ilgili muhakemat müdürlüklerine intikalinin sağlanmasının gerektiği belirtilmektedir.

Olayda, haksız eylem nedeniyle oluştuğu ileri sürülen Hazine zararının tahsili amacıyla İdarece işlem tesis edilerek, Hazine zararının (davacı adına) kişi borçlarına alındığı ve ilgiliden/davacıdan tahsilinin sağlanması yoluna gidildiği; davanın da işlemi tesis eden idareye karşı; "Askeri Mahkeme kararında bir mahkûmiyet kararı olmamasına rağmen Mal Müdürlüğünün yetkisiz olarak, idari yargı prosedürüne aykırı bir şekilde işlem yapmış olduğu; hazine zararının faiziyle davacı adına/ hesabına borç kaydedilmesi ve ödettirilmesi hakkındaki işlemin iptaline karar verilmesi" istemiyle açıldığı anlaşılmıştır.

Belirtilen duruma göre, açılan davada davacı vekilinin, idari işleyişe aykırı işlem yapıldığı iddiasıyla, tesis edilen işlemin iptalini istemesi karşısında; işin esasını, "bir idari işlemin hukuka uygunluğunun yargısal denetimi" oluşturduğundan, uyuşmazlığın; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2/1-a. maddesi kapsamında bulunan "İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları" kapsamında görüm ve çözümünde, genel idari yargı yerinin görevli bulunduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle; görev uyuşmazlığı, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Üçüncü Dairesi ile Tunceli Sulh Hukuk Mahkemesi arasında oluşmuş ise de, uyuşmazlığın genel idari yargı yerince çözümlenecek olması ve dava konusu işlemin iptali istemiyle genel idari yargı yerinde açılan davada da görevsizlik kararı verildiği dikkate alındığında; Sulh Hukuk Mahkemesince yapılan başvurunun kabulü ile Elazığ İdare Mahkemesi'nce verilen görevsizlik kararının kaldırılması gerekmiştir.

SONUÇ: Davanın çözümünde GENEL İDARİ YARGININ görevli olduğuna, bu nedenle Tunceli Sulh Hukuk Mahkemesince yapılan BAŞVURUNUN KABULÜ ile, Elazığ İdare Mahkemesi'nin 25.08.2006 gün ve E:2004/468, K:2006/1086 sayılı GÖREVSİZLİK KARARININ KALDIRILMASINA, 06.07.2009 gününde OYBİRLİĞİ İLE KESİN OLARAK karar verildi.